

Gurbetçinin Edebiyatı¹

Oktay Atik, Tekirdağ

Alamancı, gurbetçi gibi adlarla anılan insanlarımızın edebiyatıdır aslında göçmen edebiyatı. Ne tamamlanmış, ne de bitmiş bir edebiyattır, ancak hiç bitmeyeceği de kesin gibidir, biçim ve renk değiştirirse de. Her yeni damla ile yeniden büyüyen, sonra yine kendine dönerek son bulan su halkaları gibi, öteki sularda, yaban ellerde biçim ve renk değiştirirse de hiç bitmeyeceği de kesin gibidir. Göç, gurbet gibi kavramlarla artık özdeşleşmiş, bunları içselleştirmiş olan toplumumuzda Almanya'nın apayrı bir yeri vardır kuşkusuz. Almanya tüm o gurbet ve memleket öykülerinden çok daha uzak, çok daha yabancı, öteki bir kavram idi. Almanyalılık, Alamancılık ya da Almanyalı olmak; gurbet kavramının en öteki, en uç biçimi olarak elli yılını tamamlamış, tarihteki yerini çoktan almış, belgesellere konu olmuş ve en nihayetinde de kendi edebiyatını ve sinemasını, kısaca sanatını oluşturabilmiştir, üç kuşak boyunca. Kimsesiz, öksüz bir çocuk gibi büyüyen bu edebiyat, ilk başlarda ciddiye alınmamış, hor görülmüş ve ötekileştirilmiştir. Azınlık edebiyatı mı, dışgöç yazını mı yoksa konuk işçi edebiyatı mı tartışmaları arasında bir de kendi kimliğini aramış; Türk edebiyatı mı Alman edebiyatı mı derken zamanla yeteneğini ve gücünü ortaya koydukça, sinema, tiyatro gibi diğer sanat dalları ile birlikte dallanıp budaklandıkça paylaşılmaz olmuş, her iki taraf da kendinden saymaya başlamıştır. Birkaç milyonluk sessiz yığınımın sesi soluğu olmuş olan göçmen edebiyatı ise her iki tarafa da kendini ait hissettiğinden Türk-Alman Edebiyatı adını sevmiştir. Bu sözlük çalışmasında Türk-Alman Edebiyatına ait, elli yıllık süreci boyunca üç kuşak boyu, ikiyüze yakın göçmen edebiyatı sanatçıları tanıtılmaktadır.

Göçmen Edebiyatı - Yazarlar Sözlüğü:

Son elli yıl içerisinde hem Türk, hem Alman yazınında uzun ve zorlu süreçler sonucunda oluşmuş olan ve Türk-Alman yazını olarak da adlandırılan göçmen yazını, günümüzde göçün elliinci yılı kutlamaları çerçevesinde kendi varlığını da kutlamaktadır denebilir. Önceleri ağırlıklı olarak Türkçe yazılan bu edebiyatta giderek neredeyse tamamen Almanca yazıldığı görülmektedir. H. Asutay ve Oktay Atik'in birlikte ele aldıkları giriş yazısında ayrıntılı olarak Türk-Alman göçmen yazınının aşamalarına yer verilmiştir. Bu konuda çok farklı sınıflamalar olabildiği gibi, bu kitapta ele alınan üç kuşak sınıflandırması, Nilüfer Kuruyazıcı ve Mahmut Karakuş'un "Gurbeti Vatan Edenler" ile Hayrunisa Topçu'nun "Avrupa ve Amerika'da Türk Edebiyatı" (Turkish Studies International Periodical Fort he Languages, Literature and History of Turkish or Turcic Volume 4 / 1-1 Winter 2009) adlı eserlerinden yola çıkarak daha çok yaş gruplarına ve zaman sınırlamalarına göre yapılmıştır. Buna göre birinci kuşak yazarlar, göçle birlikte başlayan, seksenli yıllara kadar devam eden ve Türkiye'den Almanya'ya giden yazarları kapsamaktadır.

Seksenli yıllardan doksanlı yılların ortalarına kadar ise, ikinci kuşak göçmen yazını devam etmektedir. İkinci kuşak yazarlar bir taraftan farklı, öteki bir kültürün içinde yaşamının getirdiği zorluklar gibi birinci kuşağın konularını devam ettirmişler, diğer yandan ise ağırlıklı olarak iki kültür arasında kalmışlığın ve bu durumun yarattığı kendi kimliğini arayışını ve bu arayışın yarattığı kaygı, çelişki ve çatışmaları konu edinmişlerdir. Her bir kuşağın konuları da

¹ Hikmet Asutay, *Göçmen Edebiyatı*, İstanbul: Paradigma Akademi Yayınları, 2014. 446 s.

birbirinden farklılıklar göstermekte bu bakımdan konusal olarak da göçmen yazını üç kuşak halinde sınıflanabilmektedir.

Son ve üçüncü kuşak ise doksanlı yılların ortalarından itibaren başlasa da daha genel bir çizgi olarak ikibin ve sonrası olarak da tanımlanabilir. Özellikle Feridun Zaimoğlu'nun "kanaksprak" kavramı ile birlikte üçüncü kuşak kendi içindeki dönüşümünü tamamlamış, konusal olarak diğerlerinden ayrılmış ve tüm bunların yanında dildeki paradigma değişimini de kendine özgü dil kullanımı ile gerçekleştirmiştir. Bu onları hem daha bir kendine özgü bir yapıya kavuşturmuş, hem de Alman yazını içersinde daha fazla yerini almaya başlamış, Akif Pirinççi gibi yazarlarla dünya edebiyatı sahnesine de çıkmıştır. Selim Özdoğan ile birlikte azınlık kültürü içersinde yer alan gençlik alt kültürleri de konu edilmeye başlamış ve yazın içersinde ifadesini bulmuş ve bulmaya devam etmektedir. Son dönem eserleri Fatih Akın gibi dünya çapında ünlenen yönetmenler tarafından da beyazperdeye aktarılarak göçmen yazını içersinde göçmen filmlerinin de daha çok ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Yazarlar sözlüğü, yazarların soyadlarının alfabetik sıralamasına göre düzenlenmiştir. Sözlük yapısı gereği yazarların yaşam öykülerine çok kısa olarak yer verilmiş, varsa bazı yorum ya da değerlendirmelere de yer verilmiş ve ağ ortamında bulunabildiği ölçüde fotoğrafları da eklenmiştir. Pek azının fotoğrafına hiçbir şekilde ulaşamadığından, yalnızca esere ait kapak resmi ile yetinilmiştir. Kaynak taraması ise daha çok ağ ortamlarından yapılmış, genel olarak "wikipedia" sitesinin Almanca sürümü içersinde yer alan "Deutsch-Türkische Literatur" ya da "Migrantenliteratur" gibi anahtar sözcüklerle yapılan taramalarda ortaya çıkan verilerden yararlanılmıştır. Her bir yazar ayrıntılı olarak çevrimiçi ağ ortamında taranmış, yazarların varsa kendi web sayfalarından mutlaka yararlanılmıştır.

Yazar ve sanatçıların seçiminde ölçüt olarak; Türk-Alman göçmen yazını kapsamına giren tüm yazar, şair ve bazı yönetmenler ele alınmıştır. Temel ölçüt, bu yazın bağlamında doğrudan edebiyatla ilgisi olmaktır. Fatih Akın ve diğer birkaç yönetmen de bu çalışmada yer almıştır çünkü kurguladıkları yapımlar edebiyat kökenlidir ve Türk-Alman göçmen yazını ya da Almanya'daki Türkler denince ilk akla gelenlerdendir. Bu nedenle bazı yönetmenler de sözlük kapsamına alınmıştır. Tüm bunların dışında çok sayıda araştırmacı, gazeteci, radyo televizyoncular, yorumcular, oyuncular, siyasetçiler ve akademisyenler de mevcuttur ancak doğrudan edebiyatla ilgisi olmadığı için, bu sözlük kapsamı dışında tutulmuştur. Ayrıca çeşitli nedenlerle Almanya'ya göç edip kısa bir süre ikamet etmiş ancak göçmen yazını bağlamında eser yazmamış olan yazarlar da kapsam dışında tutulmuştur. Bunların dışında Avusturya, İsviçre, Hollanda ve Fransa gibi ülkelerde de yaşayan yazarlar arasından Almanca yazan şair ve yazarlara yer verilmiştir. Söz konusu Türk-Alman göçmen yazını bu anlamda Almanca konuşan ülkelerdeki Türk ve göçmenlik geçmişi ya da oralarda doğan insanlarımızı kapsamaktadır.

Biçim olarak sözlük kurgusu yazar soyadlarının alfabetik sıralaması şeklinde sıralanmış, yazar ad ve soyadlarının hemen altında doğum tarihi ve doğum yerleri belirtilmiştir. Daha sonra vesikalık fotoğraf boyutunda yazar veya sanatçının fotoğrafına yer verilmiş, fotoğrafların alıntılandığı kaynaklar ise her bir yazar başlığının sonunda yer alan kaynak kısmında erişim tarihleri ile birlikte ayrıca belirtilmiştir. Her bir yazar için "hayatı", (varsa) almış olduğu "ödüller", eserleri (yayımlandıkları yıllar eskiden yeniye doğru sıralanmış olarak) en sonda da yararlanılan ya da alıntılanan tüm kaynaklar "kaynak" başlığı altında belirtilmiştir. Genel olarak her bir yazar maddesi bir sayfa ile sınırlandırılmaya çalışıldıysa da, bazı yazarlarımızın (Y. Pazarkaya, Aras Ören, S. Özdoğan örneklerinde olduğu gibi) hem çok sayıda eserlerinin oluşu, hem de göçmen yazınının temsilcileri ya da en bilindik isimleri olmaları nedeniyle yazar maddeleri sayfaları aşmıştır. Kitabın sonunda ise Türk-Alman yazını ya da Türk-Alman göçmen yazını konusunda yapılan taramalar sonucu ulaşılabilen tüm referanslar, bilimsel çalışmalar, makale, bildiri tez vb. bir araya toplanarak kapsamlı ve toplu bir kaynakça oluşturulmaya çalışılmıştır. Türkçe'de Türk-Alman Göçmen Yazını alanında şimdiye kadar bulunmayan bu

sözlük çalışması ile hem bu alanda bir katkı sunulmaya çalışılmış, hem de sonraki çalışmalara da kaynak olabileceği düşünülmüştür.

